

Előfizetési díj.

Égész évre . . . 15 frt.
Félévre . . . 8
Negyedévre . . . 4
Egy óra helyben . . . 1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

Megjelenik mindennap, az ünnepeket követő napok kivételével.

Szerkesztői szállítás:

Bel-királyutca, 28-ik szám hóvá a lap szellemi részét illető közlemények címzendők.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„KELET”
politikai és közgazdasági napilap
1875. ötödik évfolyamára.

A „Kelet” jelen évvel fennállásának ötödik évfolyamába lép. A közönség pártolását kérdelem, a közönségnek kívánunk eleget tenni, midőn lapunkat mérsékel áremeléssel tetszősebb és nagyobb alában új betűkkel állítjuk ki.

A „Kelet” előfizetési ára:

Égész évre . . . 15 frt.
Félévre . . . 8
Negyedévre . . . 4
Egy óra . . . 1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

A megrendelések legcélszerűbben postai távirányval alólirt könyvkereskedésébe küldendők.

Nyolcz egyszerre beküldött előfizetés utó tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Kolozsvár, januárban 1875.

Stein János

a „Kelet” kiadója.

A román tulzók.

I.

A brassai „Gazetta” az illedelem mértékét egymásra szórja szokott módra szerzői kifakadásait a magyar állam, nemzet és kormány ellen; őt követik a több lázító román lapok. Nem rég a „Gazetta” azt hajdult fel, mert Naszód kerülete a muniipiumok rendezésével más megyékhez kapcsoltni célozotatnik. Ez a nagy sérelem, melyről a románok megsemmisítése és magyarizálása van függővé téve. Végre öltöztet vissza az absolutismust. Azt azonban a „Gazetta” úgy érzi bizonyára, mint mi hogy hiba volt eleitől fogva az egész naszódú új kerületnek külön muniipiummá alakítása. Mert azon kerület a szebbel második ezred felállításakor a szomszéd mryékből szakkittatván ki, azokhoz kellett vissza kebeleztetnie, mint visszakapcsoltatott az első szébbeli századot képző foaras-, hunyad- s fehérmegyei részeket,

Felső- és Alsófehérrhez tartozó Orlát, Szelistye s más terjedelmes oláh helységek Szabenzékhez.

Azt a román korifeusok igen jól láthatják, hogy egész Magyarországon egy célszerűbb közigazgatás létesítésére a megyeknek egyaránylagos kikerekítése szükséges, következésképp egy naszódú kerület, mely alig nagyobb egy rendes megyei járásnál, fenn nem állhat. Közigazgatásilag csak annyiban mint más megyei szolgabíróság, de financialis tekintetben nem bírhat annyi erővel, hogy egy egész hivaltalt több ezrekkel dotálva lenntarthatson, annál is inkább, mivel Naszódvidék egyike Erdély legmostohább helyzetű részének, melynek lakói teszközök készítésével, juhtarassal tartják fön magukat, nem teremve élelmükre annyi gabonájok, hogy abból házukat és családjukat fenntartassák.

Mit akarnak tehát? Egy tisztán csak román nyelvet használó, a magyar államot tökéletesen nélkülöző kis tartományocskát fenntartani, a népszámot, nem pedig a birtokviszonyt avagy hivatali képességet tekintve. Az első igazolja az, hogy Naszód kerületéből soha magyar átirat nem keletkezik, de sérelemlül vétetik, ha a magas kormány vagy szomszédos hatóság hozzájárul magyar átiratot küld. Birtokura néz nem tekint az, hogy a kerületnek szinte fele magyar birtokosoké, Radna város lakói nagyobbára magyarok; és ha az állami birtok oly potom aron nekik oda nem dobattik, valóban a magyar birtokot tekintve ezek majoritásban lennének a románok felett. Hivatali képességük csekély voltát önként beismerhetik, mert valamint Zarandmegyében a nagyobb megyei hivatalokra az ország különböző részéből összehívott román intelligensek gyűjtetnek össze, mivel az ottanuk németül ugyan tudnak valamit mint volt grenizer furirok, örmes-terek, de magyarul egy szót sem; nem is igekeznek tanulni, sőt ha az állami nyelv iskolájában taníttatni rendeltetik, azt egbe kiáltó, a nemzetet magyarizálni akaró erőszaknak kűrtölik.

A kormány tétlen nézi, hallgatja e moeskolódó, igazságtalan vadakat, melyekkel telvék a román lapok, felede, hogy a tartománybeli pópáknak, daszkeleknek, ezek egyedüli olvasmányai; ok a lazított cikkeknek nem olvassák a népeknek, mert az utjonan szervezett román nyelvet úgy sem értené meg, hanem magyarazzák tetszésök szerint különböző s a legtulságosabb kiadásban. Holott az oláh nép csendes és békeszerető, ha nem lázittatik,

hangzik: te vén ember, kegyetlen ember, verj meg, szurj le stb. Punin hagyta, hogy végig olvassam a verszakot, hanem ekkor hirtelen felngrott helyéből s élénken szolt:

— Nem, nem, nem tudom, nem akarom tovább hallani ez író művét, s hangja reszekett a belső felindulástól. „Ez egy aljas gunyirat szerző, egy hazug . . . kinek minden szava igazat, lázít. Nem hallgathatom! Engedje kérem, hogy távozzam.

Biztattam, hogy maradjon még, ne siesen, de ő nyers hangon, egész makacsul nyilvántáta, hogy mennie kell, annyira felizgatá őt e költemény, hogy távoznia kell, mentől előbb friss levegőt színi. Midőn aztán elbucszott, nem is nézett reám, mintha megsértettém volna őt valamivel.

Távozása után én is elmentem hazulról, s egyenesen Tarchowhoz siettem.

A szokásos régi deáki mód szerint egyenesen beléptem lakába, a nélkül, hogy kérdészködtem volna otthon léte felől. A külső szobában senkit sem találtam.

Hangosan szólítottam néven barátomat, s éppen újból el akartam távozni, látván, hogy nem nyerek feleletet, midőn megnyitá a melékszoba ajtája s Tarchow megjelent a küszöbön.

Olyan különös tekintetet vetett reám s szóltanul szorítá meg kezemet.

Úgy tetszék előbb, mintha valami ok miatt nem nagyon örülne jövetelemnek, de csak hamar összeszedte magát, s én sem sokat figyelem e körülmenyre, hanem közöltem vele Baburin célját Muzsát illetőleg. Nem nagyon látszék albamulni a hír felett. Inssu modultal közeledett az asztalhoz, csendesen leült

ő örömet kezét fog a századok óta együtt élő magyarral, most is együtt érezve az általános nyomort, szövetkeznek a testvér magyar néppel, a helységi uszorások, a népet egyaránt szívó polipok t. i. a pópák, egy-két véletlenül meggazdagult feleik, főleg az itálárulás által meg vagyonosodott s öket demoráló zsidók ellen. Ezen békét öhajtó nép lázítottak az uraságra törekvő korifeusok által s zavartatik folyton a belbéké.

Naszódvidékének semmi oka a magyarizálási váddal terhelni a magyar kormányt, mely békével túri az ottani román adminisztrációt. 1848 előtt az iskolákban, közigazgatásban német nyelv divatozott, ez nem volt sérelem, most, hogy állami közvetítő nyelvének a magyar decretáltatott, ez a legnagyobb zsarnokság.

Észak-Amerikában állami nyelv az angol. Britaniában hasonlólag és a scott irlandi nem tartja azt sérelemnek; Németországban, hol a tulságos számban létező, de századok során elnemetesített szlávok, az állami nyelvnek a németet elősmerik; Belgiumban, hol legkevesebb számban van a francia, megis ez az állami nyelv s a legtisztább flammand helységebeli azon nyelvet használja perlekedéseiben. Magyarországon szabadon panaszol, perlekedik a tót, német vagy román, saját nyelvet használva és mégis nyelvüket elnyomottnak hirdetik. Porradalom előtt a szász jurisdiktioi tisztviselői a főbék mind tudtak magyarul s irtak is. Most nem akarnak tudni, sem tanulni. Az erdélyrészi bánya- és jóságigazgatóságok alatt most is vannak kerületi hivatalok, honnét kiválólag német jelentések tétetnek. Magyar törvényhatóságok, főbb hivatalok elfogadják a német vagy román aláírásokat, sőt a törvényeket athágra azon nyelven válaszolnak is. És mi erőszakosan magyarizálással vádoltatunk az idegen fajok ellenében.

A román lázítók Erdélyt kiválólagosan román tartományoknak tartják, a magyart csak jövényeknek. Szerintök az itteni főbb nemesek, úgy a magyarbanioknak egy része eredetileg mind oláh, másrésze német, tót, horvát, szerb, u. m. a régi Losonezy családból származó Bánfiak; A francia Olivier marquistól még Szt.-István király ideiből fennálló Bethleuket, oláhoknak mondják. A Kemény családot, melynek ősei a testvér Kabosokkalegyütt mintóci foglaltok állnak Erdélyben és még törzsfalujuk Gy.-Monostor ma is magyar ev. ref. helység. Nem különbben mint ő foglalt és régi Kund vezértől származó később Kendének nevezet-

s oly figyelemmel, fürkészőleg tekintett reám, mintha ezt mondaná: Nos hát aztán? Neked mi a véleményed róla? E mellett még úgy tetszék mintha arcában volna valami gunyoros önhittség. Ez arra ingerelt, hogy kimondjam neki egyenesen véleményemet, hogy tudni illeik, nem tartom helyesnek, hogy ennyire átengedi magát a percznyi benyomásoknak, hogy mindenki köteles mások személyt és szabadságát tisztelni, szóval elkezdtem neki egy, — miképp akkor gondolám — tanúságos és hasznos oktató beszédet tartani. Miközben így orátlam neki, a szobában alá s fel járkáltam, kényelmesebbnek találván mint a helytt ülve beszéltem.

Tarchow pedig csak hagyta, hogy beszéljek, a nélkül hogy egyszer is félben szakította volna e szótát. Modultalannul ült székeán, meg-megsimogatva ajkaival fiatal szakállát.

— Jól tudom, — szólák a többek közt, . . . (hanem, hogy mi vitt engem tulajdonképen arra hogy tanácsokat osztogassak neki, azt nem tudom, alkalmasint az irigység, mert hisz különbben nem voltam soha eddig erkölcsbírő mások irányában) — jól tudom, sőt még vagyok győződve benne, hogy szereted Muzsát s ő is viszont szeret téged; azt is hiszem, hogy ez a te részeről nem percznyi fellöbbadás, legalább reményleni akarom . . . tegyük fel azonban (s itt kezemet mellemen keresztetvéve állék meg előtte) — tegyük fel, hogy szenvedélyed idővel lecsillapul, mi történik akkor?

Nőül venni e lányt bizonynyál nem fogod s egy szeretetreméltó ártatlan teremtesnek pedig szétrombolád egész jövőjét, valamint derek magyarkák jövőjének is boldogságát stb.

tekből lett Kendefieket; a Szilágyi Mihálytól származó Telekieket; a régi Kajlyonoktól lejövvő Károliakat; az Átilla idejéig felvihető Estoros utódait az Eszterháziakat. Továbbá Csákiakat, Wayakat, Kállayakat, kik mindnyáján a hét vezéréktől hozhatják le eredetüket; Majláthokat mert nevük oláh kaptára vonható; Nádasdyakat, mert nevekkel hordozták: Perpetuus in terra Fogaras, ez pedig szerintök Oláhországhoz tartozó rész, azért mivel egykét oláh fejedelemnek némely elűzött oláh vajdanak volt ajándozva.

Valóban nem-e gunyra méltó illúsió az eféle ráfogás. Ezen cikkekkel hitegetik a falusi pópák a népet, azokból kimagyarázza, hogy Erdélynek és Magyarországnak földjei a Tiszáig az oláh ösöke volt s attól a magyarok csalfasággal, erőszakkal fosztották meg utódait. Régebben csak Hunyadit tartották oláhnak, már később Zrínyit, Kinizsit is fajbelieknek merészeltek mondani. Hogy az erdélyi részekben több nemesi család van eredetire nézve oláh, de századok óta elmagyarosodván a legjobb hazafiakká lettek hálás utódai, abban nincs semmi kétség; így van ez más országokban is, nevezetesen Romániában a bodoroknak felénél több görög, bolgár, sőt magyar eredetű is. Hazánkra nézt a létező feles oláh nemesség eléggé bizonyítja a magyar királyok, fejedelmek bő adakozását semmi tekintettel nemzetiségükre, a nélkül, hogy azok valaha magyarrá erőszakoltassanak. Láttunk mi erdélyi nemes családi donatios levelet, hol magyar fejedelem, mint Oláhországnak felsőbb ura, kis Oláhországban jószágot adományoz erdélyi magyar nemesség és azon család ma is viseli azon oláhországi helység oláh nevét. Az előadattak szerint a valódi negatokat, mint szolták az oláh korifeusok a törvényeknek hódoló derék románokat elnevezni, a régi kiváltságos és a magyarral közös szabadságot élvezők, kik az 1848-ki támadáskor a paraszt renddel egyarant pusztították magyar testvéreik vagyonát s fiait, és még most is a hazadellenes párt-hoz csatlakoztak.

— A ház jan. 14-én ismét rövid ülést tartott; tulajdonképen egyebet sem tett, mint elintézte Irányi már régebben beadott határozati javaslatát, melyben utasították kívánta a pénzügyminisztert, hogy az 1868. XXV. t. cz. 5. §. és 10. §-s, melyek az azokban megnevezett földrészeknek olynemű megadóztatását határozzák meg, a mely a mivelségi ágnak megfelelő — tartassanak meg szigorúan s hogy a

Ily hangon folyt beszédem legalább egy negyed órán keresztül s Tarchow még mindig szótlan ült helyén. E makacs hallgatás végre zavarba ejtett. Néha lopva reá-reá pillantottam, nem annyira szavaim hatását leave, mint inkább azt szerettem volna tudni, hogy miért nem felel, hanem csak ül átt, mint valami néma. Végre mégis kezdett egy kis változáson átmenni arca; a mennyiben türelmetlenség, unalom s nyugtalanság tükröződött vissza azon és — mi eléggé különös — egy neme a vidorságnak, mit azelőtt is észleltem rajta, csilámlott át mindezen.

Már nem tudtam, ha szerencsét kívánjak-e magamnak oktatásaim oly jó eredményeért, vagy más valaminek tulajdonítsam azt, midőn Tarchow csak hirtelen felugrott helyéből, hevesen megszorítá kezemet s gyors hangon így szolt:

Köszönet. Köszönet . . . Te igaz barátom vagy. . . ezt jól tudom. . . Hanem most kérlek hagyj magamra.

— De hisz oly izgatott vagy . . . szólók. — Hogyan, ön izgatott? kérdé Tarchow s hangosan felkaczagott, de csakhamar összeszedte magát s nyugodtabban folytatta:

— No az igen természetes; hogyan is lehessen az másképp. Még kell fontolnom szavaidat s elmélkednem a mondottak felett, de . . . csak magamban s s szavaknál újból megszorítá kezemet: „Nő istén veled pájtás, istén veled!

— Islen veled — viszonzám én is s távozva még egy pillantást vetettem Tarchowra.

Nagyon elégtűnek látszék. Vájjon mi okozá azt? azé, hogy mint igaz barátja figyelmeztettem őt a sikámól ösvényre, melyre tévedt, vagy az hogy távoztam?

Hirdetési díjak:

Hatszor hasábozott gármond sor vagy annak tere 6 kr. Belyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakori hirdetéseknel külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:

Bécsben: Oppellk Alajos (Wollzeile 22.) Haasenstein et Vogler (Wallfischgasse 10.) End. Mosse Publicistische Bureau.

Nyitléri cikkek

gármond sora után 25 kr. fizetendő.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hóvá az előfizetések és hirdetések küldendők.

miniszter alattas közegeit az iránt felelősségre vonja s végre, hogy az eljárásról jelentést tegyen.

A pénzügyminiszter beisméri ugyan, hogy fordulnak elő itt ott olyan esetek, a melyenket Irányi ért, de a bajon az újabb kataszteri felmérés bevégzéseig segíteni nem lehet. Ezt a ház is átlátta s Irányi javaslata elvettett.

Másnap a betegpótlási költségekről szóló törvényjavaslat fog tárgyalatni.

— Az udvarhelyi képviselők.

Igen számos udvarhelyszéki polgár a következőkérvényt intézte a képviselőházhoz:

„Mélyen tisztelt képviselőház! Udvarhelyszék választópolgárainak értelmisége szomorúan tapasztalta, hogy Ugron Gábor és Bartha Miklós urak az országgyűlésről feltűnően sokszor tartózkodnak távol. Ezen meggyőződés kifejezést nyert az által is, hogy Udvarhelyszék képviselő bizottmánya 1875. augusztus 10-én tartott évnegyedes gyűléséből egyhangulag feliratot intézett a mélyen tisztelt képviselőházhoz az engedély nélkül távollevő képviselők napidijainak és szálláspénzeinek levonása végett. Törvényhatóságunk ezen feliratát a mostani nehéz pénzügyi viszonyok nyomása alatt az özszes testvértörvényhatóságok erőlyesen pártolták, s így az országos közvélemény, a napisajtó támogatása mellett e kérdésben elég hangosan nyilatkozott.

Ez előzmények után feltűnő lehet az, ha biztos adatok alapján tapasztaltuk, hogy Ugron Gábor képviselőnk 1874. október 20-tól mai napig állandóan itthon körülbék tartózkodván, ezen idő alatt az országgyűlés egyetlen ülésében is részt nem vett. Hasonlólag Bartha Miklós képviselőnk ugyanazon idő alatt valamint azelőtt is az országgyűléstől távol volt. Képviselőink hanyagságát megerősíti azon körülmény, hogy Orbán Balázs marosvásárhelyi és Kassay Ignác Udvarhely városi képviselők 1874. május havától kezdve az országgyűléstől csaknem folytonosan távol, Udvarhelyszéken tartózkodnak.

Arra, hogy egy képviselő az országgyűlésen helyét eloglalja, tudjuk, hogy kénszerítő, írott törvényünk nincs, de van oly törvény, mely talán annál is erősebb s ez a morális kötelezettség, melyet az illető magára vállalt, midőn a képviselőséget elfogadta, hogy a választókerületet az országgyűlésen képviseli.

A váasztókerületnek utasítási és visszahívási joga nem lévén, el kellett tűrnie azt, hogy a Tisza-párt zárlója alatt megválasztott képviselő Ugron Gábor 1874. november 7-én pártállását feadta, és most el kell tűrnie azt, hogy képviselőinek hanyagsága miatt érdekei elhanyagoltatnak.

Ilyen helyzetben, hol Udvarhelyszék választókerületet utasítási és visszahívási jogával

A legkülönneműbb gondolatok váltak fel egymást agyamban, azon perczig, mig ismét beléptem Punin és Babur. nhoz, mert még az nap meglátogattam őket.

Punin azt mondta volt, hogy előtte való napon vártak reám; má azonban bizonynyál nem számítottak jövetelemre.

A ház lakóit mind otthon találtam s úgy látszék, jövetelem mindenkit meglött.

Baburin s Punin gyöngékedtek mindketen. Punin nagy fejfájásban szenvedett s mint egy kifli összegörnyedve feküdt az alacsony tűzhelyen, feje átkötve egy tarka kendővel s mindkét vakszeme berakva hűsítő ugorkaszetelekkel. Baburinak valami epekiöntése volt s arca csaknem szederjes sinit váltott, szemek körül szé es fekete gyűrűk látszóttak, homloka borus, álla borotvátlan — épen nem volt völegényhez illő kinézés. Távozní akartam, de nem bótáttak el s theával vendéglétek meg. E szerint nem valami midatóságos esüt töltöttem körülükben.

Múzsza igaz, hogy egészséges volt s most nem is kerülte annyira tekintetem, mint máskor, hanem úgy látszék valamiért nagyon hárgaszik. . . .

Végre nem bírt tovább uralkodni magán s midőn átnyújtá nekem a theával telt csészét, titkon suttogá:

— Bár mit szóljon is ön, bár mennyire fáradozék is benne, nem fog semmire menni . . . azt mondhatom önnek! Bámulva tekinttettem reá s kilyesve egy kedvező perczet, hasonló süttőgő hangon kérdém: — Mit ért kegyed ez alatt? teljességgel nem értem.

(Folyt. köv.)

A „KELET” TÁRCZÁJA.

PUNIN és BABURIN.

Elbeszélés.

Írta:

TURGENJEV JÁN.

II.

(1837.)

(Folytatás.)

Alig leheté reá ismerni, oly hévvel és tüsen beszélt; még sajátágos beszéd módorais feledé. „Nem, nem, folytatá, már látom hogy önénl hiányzik a képesség az éles látása.

Ön valóban nem szív- és lélek-burár!

Lémondtam arról, hogy további vitatkozás törekedjem kiábrándítani őt, s szorakozál ajánlám, olvasnának fel valamit régi szokának szerint.

Punin hallgatott.

— Valamint a régiekből, a valódiakból? — kérdé végre.

— Fájdalom, olyanok nincsenek birtokban, hanem van újabb írónkól.

— Az újabbaktól? Kérdé hitetlenül rázva ejét Punin.

— No igen, olvassunk valamit Puskitól. A „zigányok” című művere gondoltam e perczben; abban épp-n volt egy hely, — mely az reg emberekre talál. Punin valamit mormolt magában, hanem én leülttettem őt a palagra mellé, s elkezdtem fenthangban olvasni. Midőn ama helyhez érkeztem, mely így

nem élhet, és hol Udvartehelyszék képviselő bizottságának országosan felkarolt érintett felirata hatáskörüknek bizonyult: alólított udvarhelyszéki választójogosult polgárok kénytelenek vagynak a mélyen tisztelt képviselőházhöz folyamodni jövőre ezen visszaélések erőlyes megszüntetése végett, mely tisztelettel kérvény melőztassék egyttal megvizsgáltatni: a) hogy képviselőink engedélylyel távoztak-e el? b) ha nem, az esetben napidijajukat és szálláspénzöket illetéktelenül felvették-e? c) s ha felvették volna (mit hinni nem akarunk), mivel igazolhatják az eljárásukat akkor, midőn államháztartásunk mostani nyomasztó helyzetében legkevésbbé lehet a nép filléreiből meg nem érdemelt képviselői díjakat fedezni.

A mélyen tisztelt képviselőháznak aláza-tos szolgál.

Székel-Udvartehely, január 5. 1875.

A pénzügyi bizottságból.

A képviselőház pénzügyi bizottságának szerdán délen ismét igen érdekes ülése volt. A bizottság a fedezet módjainak megvitátását folytatta s e sorok zártáig (1½ óra) szölk: Simonyi Ernő, Somssich Pál, Ghyecy miniszter, Muzs-lay és Horn Ede. Simonyi és Horn megtagadják az adomelést. A helyett az utóbbi a köv-etett adók osztrák és magyar jövedelmének a két állam lakosságának aránya szerinti meg-osztását ajánlja. Muzs-lay a legvégsőbb szük-ség esetén nem ellenzi az adomelést. Szölsá-r még föl van jegyezve Zsedényi. Érdekes je-lenet történt Somssich Pál és Ghyecy miniszter között, és pedig a következő:

Somssich Pál: Előadja, hogy az adó súlyos s nem osztozik azon nézetben, hogy az ország az ujjab adomelést könnyedén elbírná. Megszavazandó tartja azonban, ha a kor-mány ennek fejében, egész bizottsággal, az ál-lamháztartás egyensúlyának helyreállítását igé-ri. Sajnálja, hogy az eddig nem jelentetett ki; úgy látszik, a pénzügyminiszter habozik.

Ghyecy pénzügyminiszter: Az egyen-súly végleges helyreállítása sok tényezőtől függ-ly a kereskedelmi s vámszövettség, stb. re-vi-sziójához hosszabb tárgyalások kívántatnak. Azért nem mondott ezen s chez hasonló ügyekre vo-natkozólag határozott számokat. Mindez ügyek (igy a bankkérdésnek is) sikeres megoldása nagyban hozzá fog járulni az államháztartás viszonyaink javításához, az adóképesség emelésé-hez. S egyről határozott felelősséget vállal. A kormány teljesíteni fogja köteleességét mind a kereskedelmi szerződés, mind a bankkeres-tyében, s ha ezen kívül a nemzet áldozat-képességét tanusít; ha tetteleg kimutatja az ál-lam pénzügyeinek javítása iránti készséget, fe-jével áll jót, hogy az államháztartás egyensu-ly helyre lesz állítva. (Éljenzés.)

Somssich: Üdvözlö a minisztert a ha-tározott nyilatkozatért s örvend, hogy ezt az ő felszólalása eredményezte.

Ghyecy: Örvend, ha nyilatkozata meg-nyugtatólag hatott; attól tart azonban, ha fe-jével áll jót az államháztartás egyensúlyá-nak helyreállításért, a t. barátai (s itt az el-lenzéki tagokra mutatott) nem fogják azt el-hinni.

Somssich: Minket megnyugtatt; hogy az ellenzéki tagokat nem nyugtatja meg, azt az álláspont különböző volta okozza.

A kolozsvári nemzeti színház jövőjének kérdéséhez.

(U—D) A „Magyar Polgár” f. évi 10. számában „Korbuly Bogdán inténdás és a kolozsvári nemzeti színház jövője” cím alatt K. Papp Miklós ur mélyesges bölcsesége meg-kondítja a vészharangot, sok minden mulatá-gos dolgot tárlva fel a világnak, — melyek-ből részint a legesetebb tájékozatlanság, ré-szint pedig a nála már megszokott handaban-dázás cikornyáznak össze egy jókora hasábot.

Ó már ciklik elején eljutott azon pont-hoz, melyet annyiszor megjövendölt: „bekövet-kezett a teljes zavar”, a tulságos nagy társu-lat és örökös kísérletek miatt, melyek az in-tézet bevételeivel nem állottak soha arányban.

Mily hangzatos frazis, mily bibliai ár-tatlansággal odavetve!

Az örökös kísérletek. Ez ritkított be-tükkel szedette, talán azért, hogy ez örökös kísérletek legfőbbikét, melyben K. Papp ur is ludas — kissé illusztráljuk.

Köztudomásu dolog, hogy Papp ur nagy reformernek tartja magát, ő politikai s társá-dalmi téren egyaránt zászlóvivő s bár a gyula-lahérvári nagy retiráda után repkényei egy kissé annak idejében összeköszölődtek, azért ő példás kitartással csindarattázik, mint aesthe-tikus, vagy historiographus, de főként mint zászló- és fáklavivő a társadalmi téren, mi-nek természetes következménye, hogy az örö-kös kísérletek embere.

Igy történt egy nagyfontosságú experi-mentum, melynek megtörténtét sok tekintetben neki is köszönni, s ez a nyári-színház lét-rehozása.

Még most is látjuk ama boldog örömtől sugárzó arcot, melylyel az újonnan megnyitott színházba belépett, mintha azt mondta volna:

A bizottság tagjai ismételve szívélyesen megéljenzették Ghyecy, — Somssich és Ghy-ecy pedig meleg készorítást váltottak.

BELFÖLD.

Szászváros, 1875. jan. 14.

Néhány nappal ezelőtt távozott el váro-sunkból a Marossy Károly színtársulata. Körül-belől 22—24 előadást tartott nagyobbára kie-légítő eredménnyel közönségünkre nézve, de a társulatra nézve aligha hasonló eredménnyel; mert miként halljuk: tölünk is deficitelt kel-lelt eltávoznia, habár ez a deficit mégis kis-sebb, mint a mekkorát Déváról magával ide hozott. Hja! mindenfelé „krachos idők járnak! Népesebb publikumot, telibb kassákat kívánunk uj működési helyén — Petrozsényben!!

Magyar polgári dalárdánk az uj évvel második éves életébe lépett. Alig hiszszük, hogy valamely egylet — hasonló körülmények között — ily rövid idő alatt akkora előhaladást tett volna akár szellemi, akár anyagi tekintet-ben, mint dalárdánk. A m. év utolsó negyedé-ben a rendes férfi kar mellett egy női kar is létesült, mely amazzal már több vegyes karra irt darabot tanult be, mint „Szentelt hantok” (Mosonyi M.), „Nászkar” (Wagner R., Lohen-grin-jéből), „Vadászda” („Népdalok”, „A ká-polna” (Kreutzer), „Loreley” sat. A férfi kar pedig következő jeles darabokat tanult be ed-dig elé: „Dalra!” (Abt F.), „Dalünnepe”, (Thern K.), „Szerettelek” (Engeszer Máttyás), „Étlap”, „Honvágy”, több népdal-egyve-leget, „Hymnus” (Oh nemzetek nagy istene!) „Rákóczy induló” sat. sat.

Mult évi októberben egy dalestélyt tartott, minden várakozást felülmúlt eredmén-nyel. Ez évi első rendes dalestélyét — mint értesültünk — a jövő hó vége felé fogja meg-tartani, melyen már a női kar is bemutatja magát. Ugy halljuk, hogy a nagyjában összeál-lított műsorozat érdekességét emeli az, hogy e dalestélyen ref. gymnasiumi tanár Dózsa Dé-nes ur — mint a dalárda jelenlegi elnöke — felolvasást fog tartani. A férfi működő tagok száma közel áll az 50-hez, nők mintegy 20-an vannak. A pártoló tagok száma eddig: 74, de reméljük, hogy e szám már a legközelebbi jövőben növekedni fog, mert városunk és a vi-dék több intelligens tagjai közül még sokan hiányoznak.

A dalárda hivatalnokai és igazgató vá-lasztmányja következők lettek megválasztva a jan. 3-án tartott rendes közgyűlésen: elnök: Dózsa Dénes, karnagy Deák Gerő, segéd-karnagy Kövendi József, titkár Vitus La-jos, pénztárnok Vitályos József; választmá-nyi tagok: Ince János, Sándor János, Kapeza Gyula, Hochol János, Kosztin György és Mándel János.

A bálidény nálunk a tűzoltók tánczvigal-mával vette kezdetét. Jan. 23-án lesz a lövöl-de-bál; jan. 30-ikán pedig a dalárda és az olvasó egylet rendez tánczvigalmát a fér-fi és női kar közreműködésével, felerészbe a dalárda, felerészbe az olvasó egylet javára. Kétségtelen, hogy az idei farsángnak ez a bál leend nálunk fénypontja, legalább az előkészü-letekből jogosan merjük ezt állítani. A rendező bizottság dr. Lészai Lászlóné ő nagysá-gát nyerte meg bálanyának, ki e díszes tiszte-t

ez is az én kísérletem. Voltugyan egy pár laicus, ki bátor volt azon aggodalomnak is han-got adni, hátha ez a kísérlet tönkre teszi majd a téli idényt s az állandósítás ilyen mű forciozása által rövid idő alatt lehetetlenül vá-lik Kolozsváron a színészet eszméje? Azonban Papp ur nem azaz ember, ki saját árnyékától megijedjen, utcu neki, hol a czerusa? és Stras-ser étlapjának a margójára kiszámítja, hogy a társulatnak M.-Vásárhelyre való át-és hazaszál-lítása netto 600 vagy 1000 forint, ergo ez a pénz eddig ki volt dobva, míg most tiszta ha-szon, nyereség, sőt jövedelem! A színtársulat pedig rémségesen neki látott a munkához, nyakra főre lejárított egy rakás „nyári darabot”, miktől a közönség meglehetősen meg is csö-mörlött; egy feltűzött vendég elvitt egy pár ezer forintot, a nyár egy új krajczárnyi szel-lemi tökélet sem szerzett be a télnék, s a meg-takarítás eredménye az, hogy a téli idény derekán pesti vendéget kellett hozatni, had vigyen el az is egy pár ezer piczulát, hisz Kor-buly urnak van elég, hadd jusson másnak is belőle.

Nos hát mit mond ön az örökös ki-sérletekhez „melyek az intézet bevételeivel nem állottak soha arányban?”

Az igazság érdekében s hogy Papp ur genialitását még helyesebb világításba helye-zük, meg kell említenünk, hogy neki kedven-cz eszméje volt a nyári színházat hyppodrommá is átalakíttatni; hadd jöjjen le Rencz, s vi-gyen el ő is Kolozsvárról egy párgarast — hisz van itt pénz mint a polyva, s Rencz lovait jól conserválná a kolozsvári abrak.

Nem tudjuk kapacitálta-e Korbuly urat e „pompás fogás” felől annak idejében, úgy látszik azonban, hogy ez az örökös ki-sérlet anno 1874-re esütörtököt mondott; meg-lehet azonban, hogy első 75-ben, mert hisz „radicalis orvoslásra van szükség, s a társu-

annyi szeretetreméltó nyájassággal és kellemmel szokta végezni.

Ezen kívül a tánczrendbe folvette a fű-z é r t á n c z o t (cotillo) is, a mit egy idő óta báljainkon mellőznek. Végre tagadhatatlan, hogy nagy vonzerővel fog bírni azon intézke-dés is, miszerint a férfi és női karok négyes-dalai által igyekeznek változatossá tenni a táncz-rendet.

Ezekon kívül még a ref. tanodai tanító-
kar és a szász daleyket fognak egy-egy bált adni, amaz február 6-án, ez utóbbi pedig hus-hagyókedden.

A működvelő társulat most pihen, de re-méljük, hogy a bálidény eltelte után a bőjt egyhangúságát több előadással fogja változato-s-sá tenni.

Mindezekről a maga idejében nem fogok késni közleményeimnel.

r.—1.

Magyar lapok szemléje.

A „Pesti Napló” a pénzügyi bizottság üléseiről emlékszik meg, mely az 1875-diki költségvetés és fedezetének kérdését tárgyalja, illetőleg a pénzügyminiszter előterjesztései kap-csában véleményt mond a felett, hogy a 13 milliónyi deficit adófelvétel által fedeztessék-e, vagy más uton? Ghyecy az adóknak 13 mil-lióval való szaporítását követeli; de ezzel kar-öltve igéri a kereskedelmi és vámszövettség oly átalakításának s a bankkérdés oly gyors meg-oldásának megkísértését, mely nagy mértékben hozzájárulhat az adóképesség erősítéséhez. Igéri a vasutgyepek rendezését, a lehető legnagyobb ta-
karékságot; szóval a terhek mellett ott van a másik serpenyőben az egyensúly, mely a mér-leget helyreállíthatja. Nem az mondatik az or-szágnak, hogy: fizess; hanem elkövetettik min-den a fizetési képesség megszerzésére. Az el-len-zék előtt ez nem sokat nyom. Az ellen-zék egyelőre nem az ország baján akar segíteni, hanem kormányt és pártot buktatni. Az ellen-zék a budgetjei alkalmával összes lövegeit a csatarendbe állítja a kormány és a Deákpart ellen. E támadástól azonban nincs ok tartani, ha a védők ma is ugyanazon hazafias buzga-lommal és kitartással állanak helyeiken, mint eddig.

Az „Ellenőr”-ben a holdkór betegek ugrándoznak az éjjeli sötétben. Látja és tapasztalja a fenyegető vést. Nem lát sehol egy érett és biztatólag emelkedő programot, a nemzet megnyugtatóására, mindenünne csak a gonosz szeszélylyel világgá szórt ámitgatás és tervte-lenség. A néppel, mely énekel, mely zangol, azt hiszi, lehet politikát, lehet játékot űzni, le-het rovására a legtilosabb utakon az önérdé-keket hajhászni; de a néppel, mely visszavonul a közügyek nyilvános tárgyalásának termelből, hogy némán gondolkozzék, csak az játszhat, ki mindent mer, mindent kockára tesz a nye-reségért.

A „Reform” a „Közérdek” azon biztató-sát, hogy Németország a magyar-osztrák mo-narchia barátságára van utalva, a vaksággal ha-tárosnak tartja. Azt állítja merész hangon, hogy a porosz-német a mi biztos szövetségünk, s mégis keze minden mozdulatját aggodalmasan kísérik; teszik, hogy szent a békeség s mégis nyakig fegyverben állunk. Köszöni ő az oly barátságot, melyben a nyájas készorítás mel-

tot úgy kell szervezni, hogy több évre le-gyenek biztosítva a tagok.

Kántor uram ezt a Lőcsői kalendarium-ból vette — mondaná a Rókkant huszárbeli öreg Vámbóczy ha tudná, hogy az igazgatóság épen két nappal Papp ur reform eszméjének ellő-vése előtt küldé szét felszólítását a színház személyzetéhez, melyben három éves szerződést ajánl.

Semmi sem új a nap alatt — s „Papp úr kezdeményezéseivel ha azok történetesen érnek valamit, rendezen késni szötköt ketszer 48 órát.

Nunc veniamus ad maximum spectacu-lum „nyárára úgy kell összeállítani a személy-zetet, hogy azok összes havi fizetése a 3600 forintot tul ne haladja. Hogy ez kivihető le-gyen, olyan emberre van szüksége a társulat-nak, ki a mult bajait ismeri s azokból tanult is valamit. Bizzák vezetésére az intézetet 3 vagy 6 évre, de úgy, hogy az opera tartásával ne legyen kezemeg-kötve.” Az idézet ritkított betűi közül, ha nem csalódnunk olyan löbös föle kandikál ki. — „Ki a mult bajait ismeri s azokból tanult is valamit.” Ergo, kire egy nemzeti intézet sorsát 3 vagy 6 évre bizzák annak „tanulnia is kellett valamit”. Papp ur szerint e mult bajai ismeretén alapuló tudomány megfejti ama nagy arithmetikai problémát, hogy 3600 forin-tot tul ne haladja a személyzet összes havi fi-zetése. — Most csak azt szertnők tudni, hogy ezért a salláriumért az ön mult bajait ismerő és azokból valamely tanult ember itt Kolozs-váron akar e „minden fölélesség erőtől” (?) meg-tisztított társulátval productiókat tartani, vagy pedig a művészetért rajongó Oláh-Fenesen? Ha itt? melyik műdát ér a szerencse a Ham-letben Polonius által elősorolt vál fajoknak, mert ezt tájékozásért jó volna tudni.

(Folyt. köv.)

lett pánczélt kell viselni az ing alatt. A né-met és orosz közt oly fokunak tartja a barátságot, hogy minden differenciákat képesek kiegyen-líteni, még pedig, ha lehet, a II. Fridrik, valaki másnak a rovására. A külügyi helyzet egész veszélyt nem a francziák netaláni fegyver fogásában, hanem az északi hatalmak szöv-et-ségében találja, melyet semmi nyájaskodásunk a német egységgel le nem fegyverez.

A „M. Ujság” nem tud eligazodni azon, hogy vajjon 1875-öt irunk-e, vagy 1874-et. Mert Somssich épen azokat az ideákat mon-dotta el, melyeket most egy éve mondott. Ugyanazon ideákkal támadta meg az akkori Szláv kormányt, mint most megtámadja Ghy-ecy. Ma épen ugy beadta a kulcsot Ghyecy felszólalására, mint beadta most egy éve. Zse-dényi épen ugy fenyegetőzött ma, mint most egy éve. Az ellenzék épen ugy megjövendőli most azt, hogy ez uton sem lehet haladni, mint most egy éve; azért az ellenzék szava épen ugy siket fülekre fog találni ma, mint most egy éve. Szóval, ugy találja, hogy ma ott vagyunk, hol most egy éve voltunk... valóságos ördög matollának tartja ezt a kép-viselőházat, bizottságaival együtt.

A „Hon” az uj adókról ír. Ghyecy az egyenes adókra tervezett 5% pótdadó követelé-sével felhagyott, és a helyett általános jövedel-mi adó utján kívánja bevenni ne csak azon 8 millió hiány fedezetét, mely még az ő szá-mítás szerint is már most fedezetlenül ma-rad, hanem azon egész összeget, a mely a budgettárgyalás következtében, akár a kiadá-sok nevelése, akár a bevételi előirányzat apasz-tása folytán, a budgetben fedezetlenül marad. Igéri, hogy elmondja elnyeit az 5% pótdadó-val szemben; körvonaloza elvi jogosultságát, és kifejti majd gyakorlati veszélyeit.

TANÜGY.

Tanügyünk multja.

(Folytatás)

Közelebb tekintve ezt a német korszakot, kénytelenek vagyunk bevallani, hogy a néme-tek oly rendszerrel ismertettek meg, mely ma-gyar nemzeties lábra állítva a legüdvösebb be-folyással lett volna nemzeti életünkre nézve. De így sem maradt működésük nyom nélkül. Megtanítottak nemcsak jó országutakat csinálni, hanem beavatták a tanuló ifjúságot a 19. szá-zad tudományos vívmányaiiba. Szigorú és össze-függő rendszereket alkottak, melyeknek ma csak külső másával bírnunk. A magánoktatást és az u. n. competitori rendszert tiltva vagy a lehetőségig megszorítva, a nyilvános állami ok-tatásnak kívántak érvényt szerezni; s mi elég naívu-l bámultuk, hogy a tanuló correpitio nélkül is képes tanulni. A tanügyet fejlesz-tették, természetesen nemzeti életünk ellen kö-vetett irányban; de a hol az egyszerű parancs nem segített, ott fegyver erejével segítettek. Is-merünk közöskéket, a melyekben a német be-zárattá a mulató-helyeket s a korszmákat mind-adig, míg az illető község új iskolát épített; a tanító fizetését a közöskéktől kiereszszakolta, az iskolaköteles fiaikat csendőrokkal vitette os-kolába. Ma más törvények intézkednek mind-ezekről: bizonyos népességű közöskégek kötelesek iskolaházat építeni s a tanítót fizetni; a szü-lék gyermekeiket kötelesek büntetés terhe alatt iskoláztatni.

De tesszük-e azt, a mit a törvény oly szépen előszabott? A magyar-nyelv a népisko-lákban törvényesen köteles tantárgy, ugy mint régentén a német volt, de teljesítik-e ezt, ki-véve a magyar közöskéket? Bezzeg alávetette magát a német-nyelv általános kötelezettsé-gének minden község; tesszik-e ezt ma nem — magyar közöskégek tanodái? Ezzel korántsem ki-vánunk szöszölő lenni a német rendszernek, de azt sem néhezjük el, hogy az országosan al-kotott és szentesített törvények mindenütt ér-vényre nem jutottak. A német rendszer az ö-n-kény és erőszak rendszere volt; zaslóljára a germanizálás és uniformizálás volt felírvra. Ezért önmagában hordta a bomlás csi-ráját, s a legelső politikai rázkodtatás halomra dőllesztette.

Tanügyünkre 1861—1866. uj korszak kö-vetkezett. A német beamtereket elűztük, de ez-zel megszüntettük a tankényszerst is. Tanodá-inkat nemzeti lábra állítottuk, de ennek aztán mindent feloldoztunk, rendszert, tanító díjazást. Ez volt a destructio, a rombolás korszaka. A papság, mely az előbbi korszak alatt ép oly híve volt a német absolutismusnak, most, fel-haszználva a pillanatnyi lelkesedést, nemzeti lé-tünk bajnokává toltta fel magát.

A német rendszer zsoldosait föltre téve, mint elkopott eszközöket, uj tagokat léptetett előforra. A tehetős papság anyagi és szellemi befolyását felhasználva alapját vetette épen eb-ben a korszakban egy oly súlyos nyűgnek, a melytől mai nap sem tudunk menekülni. A nemzeti zászlót fennem lobogtatva, a negyven-nyolcz előtti rendszert újra behozták. Kivívóbb jelenségei voltak a „qua” maribus” felelevení-tése, a latin nyelv élő használatának dretülása, a görög-nyelv megszorítása. A világiásiott tá-nodák ujra napi kére kerültek (Kassán, Ung-várott, Selmeczbányán), egyes reáltanodák meg-buktak (Pécsett, Gy.-Szt.-Miklóson). A régen

nélkülözött correpetitio és a scheda rendszer mely sokáig számúzve volt tanodáinkból, uj felfrisítették, hogy tanúságot tegyen a nyil-nos oktatás hiányosságáról: s ezzel egyszer mind szegényesgi bizonyítványt állítottunk önmagunk nyilvános oktatási rendszerünkne Higgadtabb tanferfiaink belátták, hogy ez rendszertelenség sokáig nem tarthat.

Bekövetkezett a magyar miniszterium fe-állítása. Tanügyünk 1867—1871 megint korszakba lépett, melyet az alakítások hoss-sora jel emez; ez volt constructio korszak. Tanáregylet, tanító-gyűlések versenyt terem-ték a miniszteriummal tanterveket.

(Folyt. köv.)

A torna-vivoda igazgató választmá nyának jelentése.

(Felolvastott a jan. 10-iki közgyűlésen.)

(Folyt. és vége.)

Egy másik, nem kis fontosságú ügy volt választmányunknak a vívomesteri állom-betöltése. Tompa Károly vívomester ur ugya-is, ki önfeláldozó buzgalommal másfél éven kitűnő szolgálatakat tett az egyletnek, vá-ro-sunkból lett távozásra flytán, vívomesteri á-lomásáról lemondott. Egy alapos készütsé-g, s e téren nérvél bíró egyénről kellett tel-gondoskodni. Egy egyén ajánlkozott, kin-neve e tekintetben elég kezességet nyujt-sz ez egyén neve: Chappon Lajos volt. A vá-lasztmány készséggel ragadta meg a kínálk-alkalmat s őt 1874. június 15-én vívomest-ré ki is nevezte évi 1000 frt fizetéssel. Ch-appon Lajos fizetése évi 400 frttal több, mint az azelőtti vívomesteré, de miután 1000 frt alól képzett vívomestert kapni teljes lehetetlen volt, a választmány e magasabb fizetést is kényserülésből megszavazta s Chappon L-jost a vivoda hírnevének emelése s jövője m-
allapítása tekintetéből kinevezte.

A jövedelem szaporítása végett a válat-mány 1874. január 29-én a Redoute épüle-ben álarozos tánczvigalmat rendezett, my 140 frt 50 kr tiszta bevételt eredményez, ezenkívül az egyetemi ifjúság olvasó és önk-zőroknak kérelme flytán, e kör ifjúsága ö-szére mind a tornaszat, mind a vivás tar-latása végett a legnagyobb kedvezményt nyujtotta, jóllehet nevezett ifjúság, a nyujt kedvezmények dacára, se a tornát, se a vi-vodát mind mai napig igénybe nem vette.

A nyári nagy szünidő alatt, a vállk s közoktatási m. kir. minister ur ö nmglák intézkedése flytán, az erdélyrészi néptanók részére intézetünknél tornaszati tanfolyam ind-eztetett, hol a néptanítók mind az elmélet, mind a gyakorlati tornaszatban alapos o-
tást nyertek. E tornaszati póttanfolyam egy-
ben is meg fog tartatni s ezért kegyes vó a minister ur ö nmglá egyletünk részére szá-sos nagyszívűséggel, a nélkülözhetetlen 300 frt állami segélyt ez évben is megadni.

A részjegyek után járó illetékek beaj-tása iránt tett intézkedések elég örvendes eredményre vezettek, a mennyiben ez utogy oly összeg folyt be az egylet pénztárába, gy az építési és felszerelési költségek, melyek-sz összesen 36,853 frt 45 krt tesznek, fedeztető, ezenkívül az alapszabályilag meghatott 1000 frt tartaléktőkére is, a jövedelem re-g-
conkitása nélkül, az alaptőkéből 936 frt 55 kr. kikerült.

A mi az évi jövedelmet illeti, az a na-gas kormánytól nyert 2000 frt segély; a mult év végével maradt 2227 frt 16 kr, r-
tármardák beleszámításával 7129 frt 84 krt tesz, melyből levonva a 4489 frt 11 krt ki-adást, marad 2640 frt 73 kr, mely összeg a befektetett tőke 1874. évi 6% kamjál épen fedezi.

Az egylet alaptőkéjéről, valamint a évi bevételek és kiadásokról egyébiránt a részesek jelentések bővebb felvilágosítást fognak r-
tani, ugy az egylet vagyonáról a leltárak me-lyek a mérleg vizsgáló bizottság jelentésé-
vannak csatolva.

Ennyi ez t. közgyűlés: miről jelentünk szölkhat. Nem nagy, de az adott viszony: és körülmények közt mégis oly örvendtes es-mények, melyek arra mutatnak, hogy a to-rna-vivodának jövője van s nem fog elpárogni, mint vizesöpp a Zahara pusztában.

A kolozsvári kereskedelmi és ipaka-mara előterjesztése a keresk. ministe-riumhoz a keleti vasutigazgatóságnak Kolozsvárra áthelyezése iránt

(Vége.)

Az előadottakkal szemben az igazgató-sá-gnak továbbá is Budapest n székelése melle-t csak két nyomósabbra indoktismerünk. Eik a központosítás elve az ország fővárosának rde-kében, másik azon szükségességgel, hogy a társu-lat pénzügyi viszonyainál fogva a m. korán-nyal, s tarifái érdekében a többi vasúta Bu-dapesten székelő igazgatóságaival közve-nül érintkezhessek.

A központosítás elve — nem tehető annyira, hogy természetellenes, sőt káro-vi-
szonyok fenntartását igazolja egy oly vála-

